

Օրերն անդարձ, խոսքսմադրութ նամբորդներ են,
Որոնք նրման տրվիւներու բոկոս անձայն,
Ժամանակի անծայր նամբէն կ'անցնին կ'երբան:

Ձեռներուն մէջն իրենց ունին քաղ ու աստղեր,
Եւ շրթներուն՝ իմաստութիւն, վիշտ ու ծիծաղ,
Մեծ իղձերու անոնք աներգ մեռելաքաղ:

Ոչինչ մընաց: Անցեալի դուռն է յաւէտ փակ:
Եւ մանկութիւնս հեռու պարտէզ կախարդական...
Մեկնող օրեր խաբեցին զիս ու ետ չեկան:

Բայց կ'ըսպասեմ ես տակաւին իրենց նամբուն:
Ընդունելու խոստումն անոյ՞ք որ կ'ուշանայ,
Մինչ երկինքը կ'ըլլայ օրուան դագաղն անհուն:

Ե Ղ Ի Վ Ա Ր Գ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ ԵՏՔԸ

ՅԱՇԻԶՄԸ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

(Շար. Դեկտեմբերի թիւէն, 1939).

Յաշիվմը կը դատապարտէ նաեւ Մարքսիզմի դասակարգային պայքարը. «Ոչ թէ երկու դասակարգեր կան, այլ անթիւ. մենք կը պատկանինք զանազան խումբերու եւ դասերու. հետեւորար այլանդակ պիտի ըլլար ամբողջ կեանքն ու աշխարհը մեկնել իբրեւ յաւիտենական պայքար ընդ մէջ եր-

կու իրերամարտ դասակարգերու». ընկերութեան ֆաշիստ ըմբռնումը ընկերութեան մէջ կը տեսնէ ամբողջութիւն մը անթիւ անհամար դասերու, արժէքներու նուիրապետութեան մը մէջ զատաւորութեամբ, որ կը կազմէ անոր միութիւնը. արժէքներու այս նուիրապետութիւնը կայուն չէ, այլ ուժական, որ կը թելադրէ անհատին իբրեւ իր տարրերուն մէջ «փոխուող արխատկրատիւլի» անդամ մագլցիլ այդ նուիրապետութեան բարձունքը. անհատական նախաձեռնութիւնը և ճիգը առածի արժէք ունին ֆաշիստ մտածումին մէջ:

Յաշիվմը հակառակ է նաեւ խաղաղապաշտութեան (pacifisme), որ կ'ուրանայ պայքարը, մինչ ֆաշիստ ըմբռնումով «պատերազմն է որ բոլոր մարդկային ուժերը կը հանէ բարձրագոյն լարումի և ազնուականութեան դրոշմ կը զարնէ այն ժողովուրդներու ճակտին որոնք քաջութիւնը կ'ունեն-

նան դիմագրաւելու դայն»։ հետեւաբար Խտալ-հապէշական պատերազմը՝ պատահական դէպք մը չէր, այլ սկզբունքի մը կիրարկումը և անհրաժեշտ իրացումը՝ հետոսական գաղափարական կեանքի մը որ կը քարոզուէի նոր սերունդին 15 տարիէ ի վեր։ Ֆաշիզմը, չի հաւատար ո՛չ կարեւորութեան և ոչ ալ օգտակարութեանը մնայուն խաղաղութեան։ ան տեսակ մը փորձութիւն է ֆաշիզմի համար, որ ժողովուրդներէն կը գողնայ իրենց բարոյական կորովին ուժգնութիւնը։

Ֆաշիստ գաստիարակութիւնը՝ պայքարի գպրոց մըն է։ «Պայքարի մէջ միայն անհատը կ'ազնուանայ եւ կը սրբանայ եւ կը բարձրանայ գաղափարական հերոսութեան եւ սրբութեան, որոնց կը հաւատայ ֆաշիզմը։ որովհետեւ ո՛չ Լ'նկերվարութիւնը, ո՛չ ալ Ռամկավարութիւնը կարող են այսպիսի գաղափարականի մը։ այս պատճառաւ անոնց ժամանակը անցած է, անոնք պատմութեան կը պատկանին։ որովհետեւ առաջինին նիւթապաշտութիւնը, և երկրորդին՝ անպատասխանատու հաւաքականութիւնը, եւ «յաւիտեանական յառաջդիմութեան երազը» սիրուն սուտեր են միայն»։ Ռամկավարութիւն կարելի է միայն ֆաշիստ ըմբռնումով, իբրեւ կազմակերպուած, կեդրոնացած եւ հեղինակութիւն ստացած ռամկավարութիւն։ իրաւունքներու ռամկավարութիւն հաւասարութիւն չի նշանակեր, ոչ ալ տնտեսական այլանդակ միակերպութիւն։ Ֆաշիզմը հակառակ ըլլալով Լ'նկերվարութեան և կոմիւնիզմի՝ կը ճանշնայ անձնական ստացուածքը, անհատական նախաձեռնութիւնը եւ լայն տեղ կուտայ անոնց իր հաւաքական գրութեան մէջ։ «Ֆաշիզմը կը հաւատայ սրբութեան և հերոսութեան, ու այն «ակտ»երուն որոնք տնտեսական ու է շարժառիթ չունին, կ'ըսէ Մուսոլինի։ մերժելով պատմական նիւթապաշտութիւնը կ'ուրանանք գասակարգային պայքարը, իբրեւ միջոց ընկերային բարեկարգութեան։ չենք կրնար ընդունիլ նիւթապաշտ երջանկութեան մը գաղափարը։ կը մերժենք հաւասարութիւն, բարօրութիւն, երջանկութիւն, որոնք մարդը անասուններու կը փոխեն, որոնք մէկ մտածում միայն կ'ունենան, ըլլալ գէր և կուշտ»։

Ֆաշիզմը կը կենայ, ըստ Մուսոլինիի,

իտէալական իրապաշտութեան վրայ, դասակարգերու համագործակցութեան, անհատական իրաւունքի, արժէքներու գասակարգութեան տեսակէտէ։ Իրականացնելու համար այս գաղափարաբանութիւնը, ֆաշիզմը որդեգրած է արհեստագիտականութիւնը (corporatisme) իբր պետական հիմնարկ և մեթոտապահովելու համար նաեւ ընկերային խաղաղութիւնն ու համագործակցութիւնը։

Ընկերային այս արհեստագիտականութիւնը անուղղակի կերպով կ'ազդէ եկեղեցիին։ Տեսնելէ յետոյ ֆաշիստ գաղափարաբանութիւնը, այժմ քննենք անոր դիրքը եկեղեցւոյ հանդէպ։ Ֆաշիզմի հականիւթապաշտ ընդհանուր ուղղութիւնը, իր գործօն և կառուցողական գաղափարապաշտութիւնը, ընկերային արդարութեան հիմերուն վրայ նոր ընկերութեան մը կազմութեան իր ձգտումը, և պատմական կրօնական աւանդութեան ու բարձրագոյն արժէքներու հանդէպ ցոյց տուած իր պատկառանքը, կրօնքի համար նպաստաւոր կլիմայ ենթադրել կուտան։ Ֆաշիզմի պատրաստակամութիւնը՝ կարգապահութեան, պարտականութեան, նուիրումի, զոհողութեան, և իր ասպետական արհամարհանքը հանգստաւէտ, հաճոյապաշտ քաղքենի կենցաղին դէմ, գաղափարներ են՝ որոնք քրիստոնէական կրօնքի բարոյական շրջանակին մէջ կ'իյնան։ Բայց, միւս կողմէ ֆաշիզմը կը քարոզէ ամբողջապաշտ պետութեան մը միքսը որ չի կրնար ներդաշնակուիլ Աստուածային պատգամին հետ։ Ֆաշիզմի համար, Պետութեանէ դուրս փրկութիւն չկայ։ իր կեցուածքը եկեղեցւոյ և կրօնքին հանդէպ բարեկամական պաշտօնակալութիւն մըն է, որ եկեղեցին կը նկատէ քաղաքական ազգակ մը, զոր Պետութիւնը պէտք է նկատի ունենայ։ 1934 Դեկտեմբեր 23ին Ֆիլիպո-ի մէջ յօդուածով մը Մուսոլինիի պարզեց իր կրօնական պատեհապաշտութեան տեսակէտները, որոնք ցոյց կուտան իր եկեղեցական քաղաքականութեան ուղղութիւնը։ Տուէէն պատմութեանէն սորված էր թէ, եկեղեցւոյ և Պետութեան միջև մղուած երկար պայքարէն, յաղթանակը մնացած էր միշտ եկեղեցւոյ կողմը։ այս փորձառութիւնը ունենալով կ'ըսէր. «Կրօնքին դէմ մղուած պայքարը՝ Անքննելին Անշօշափելին և Ոգիին դէմ մղուած պայքար մըն է», մինչ

Պետութիւնը չունի զօրաւոր զէնքեր մահացու կերպով վիրաւորելու եկեղեցին. նոյն խակ եկեղեցւոյ խաղաղ, կրաւորական գիւմարութիւնը բաւական է վիժեցնելու պետական բոլոր հակա-եկեղեցական ձեռնարկները:

Ըստ Ֆաշիստ զաղափարաբանութեան Կրօնք պէտք է ազատ մնայ իր սեպիական կալուածին, իր անձնական քանք մէջ. «Պետական եկեղեցիի մը զաղափարը երբեք չէ անցած իմ մտքէս» կ'ըսէ Մուսոլինի. ֆաշիզմը պարտականութիւն չունի միջամտելու կրօնական խնդիրներու. Պետութիւնը կրնայ անգիտանալ բոլոր եկեղեցիները, ինչպէս է պարագան Միացեալ Նահանգներու և կամ որոշել իր յարաբերութիւնը եկեղեցւոյ հետ մասնաւոր համաձայնութեամբ: Նախապէս Խաղիան անգիտացաւ Կաթոլիկ եկեղեցին. և Կոմս Բալուրի բանաձեւը Ազատ Արքա ազատ Պետութեան մէջ, անբաւարար էր երկրի մը համար, որ առաւելութիւնը ունէր ըլլալու քրիստոնէական կրօնքի մէկ խոշոր ճիւղին կեդրոնը: Իսկ Ճիւլիոս Երկրաչափական բանաձեւն ալ որ եկեղեցիի և պետութեան յարաբերութիւնը կը նմանցնէր երկու զուգահեռական զիծերու, ընդունելութիւն չգտաւ: Զախակողմեան կուսակցութիւնը իր հակա-կրօնական դիրքով ստեղծեց աններողամիտ կացութիւն մը. այս ամէնքը լուծումի մը յանգեցան Ֆաշիստ Պետութեան օրով Լադերանի դաշնադրութեամբ 1929 Փետրուար 11ին. Կաթոլիկ եկեղեցւոյ կողմէ ստորագրեց Կարտինալ Գասպարի, իսկ Ֆաշիստ Պետութեան կողմէ՝ Վարչապետը՝ Մուսոլինին: Մուսոլինի անով ճանչցաւ եկեղեցւոյ գերազանցութիւնը կրօնական հարցերու մէջ, և նոյն գերազանցութիւնը վերապահեց Պետութեան համար ալ, բոլոր պետական, երկրաւոր խնդիրներում. «ոչ մէկ կառավարութիւն աւելի ամբողջապաշտ է կամ հեղինակաւոր որքան Ֆաշիստ Պետութիւնը. ոչ մէկ պետութիւն աւելի նախանձախնդիր է քան ան՝ պաշտպանելու պետական ամենակարողութիւնը և դիրքը. բայց ճիշդ այս պատճառաւ Ֆաշիզմը պիտի խուսափի միջամտելու ըլլալէ կրօնական հարցերու». Ֆաշիստ պետութիւնը Բացարձակն է, իրրեւարտայայտութիւնը Ոգիին որ կը վերանցէ նոյն խակ Ազգի մը հաւաքական գիտակցութիւնը.

քանի որ Պետութիւնը Բացարձակն է, ան՝ կրօնական և բնազանցական նկարագիր մը ունի. «Ֆաշիստ Պետութիւնը, կ'ըսէ Մուսոլինի, աստուածաբանութիւն չունի, բայց ունի բարոյական. կրօնքը Ֆաշիստ ըմբռնումի մէջ Ոգիին մէկ ուրիշ մարմնառութիւնն է, հետեւաբար, կրօնքը ոչ միայն պէտք է յարգուի, այլ նաեւ պահուի ու պաշտպանուի. ֆաշիզմը նոր կուռք, նոր աստուած չէ ստեղծած, ինչպէս ըրաւ Ռուսկոնսկի. քրիստոնէի սրահին մէջ, ոչ ալ Աստուծոյ զգացումը կը վռնտէ մարդոց սիրտերէն, ինչպէս կ'ընէ պոլիւլիզմը. ֆաշիզմը յարգանք ունի հաւասարապէս բոլոր ճգնողներուն, միստիկներուն, սուրբերուն, հերոսներուն, իմաստասէրներուն, խորհողներուն և պարզ ժողովուրդէն հասկցուած ու պաշտուած Աստուծոյ հանդէպ»: Եւ քանի որ Խաղաղի ժողովուրդին մեծամասնութիւնը կը պատկանի Կաթոլիկ դաւանանքին, Ֆաշիզմը՝ Կաթոլիկ եկեղեցւոյ կուտայ առանձնաշնորհաւ դիրք մը իր զաղափարաբանութեան և իր եկեղեցական օրէնսդրական քաղաքականութեան մէջ: «Հոռովի հարցը» որ 1870էն իվեր ծանր մղձաւանջի մատնած էր Կաթոլիկ եկեղեցին, և խաւական նորակազմ պետութեան կողմէ միջուած վուշ մըն էր, երկար մաքառումներէ յետոյ այսպիսի բնական լուծում մը կը գտնէր Ֆաշիստ Պետութեան և Կաթոլիկ եկեղեցւոյ պետերուն իմաստուն և շրջահայեաց քաղաքականութեամբ:

ՆԱՅԻՉՄ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Հիթլէր երբ 1933 Յունուարին՝ Պետութեան ղեւել անցաւ և Գերմանիոյ նոր ոգի մը տուաւ, առաջին բոլորէն Գերմանիա հասկցաւ թէ ճակատագիրը Ազգի մը դուռը դուրսէն չի բախիր, այլ իր ներքին ենթագիտակցութեան մէջ պահուած ուժէն: Ներկարագիրը՝ բախտի ոգին է մարդուն համար. Հիթլէր այս ճշմարտութիւնը գամեց գերման ազգի հոգիին մէջ իրրեւմտական բանաձեւ. Ժողովուրդին ստիպեցուց, ինչպէս Շլլէր իր Wallensteinի մէջ՝ իրրեւմտացիք էնէրթի և ինքնավստահութեան թէ՛ ճակատագրին աստղերը պէտք է փնտռուին ոչ թէ դուրս՝ խաւար երկինքի մը մէջ, այլ

իր իսկ կուրծքին տակ. այս ճշմարտութեան կախարդիչ միտերով կրկնումով, յուսահատած ժողովուրդի մը մէջ արթնցուց ազգային նոր գիտակցութիւն, նոր հաւատք, յոյս ու կամք և լիցուց զայն, թերեւս դերման պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով՝ իրական քաղաքական կիրքով մը:

Նոր և երիտասարդ սերունդի մտքին մէջ պետական նոր վարչածեւ մը մարմին առաւ, պատրաստ պատանեկան բոլոր բարի ու չար հակամեծերու. Ազգը մտաւ մեծ քաղաքական արկածախնդրութեան մը մէջ իրականացնելով ազգային միութիւն մը որուն պատրաստ էր արգէն ժողովուրդը 1871 Վերսալի դաշինքէն ի վեր, և կոտորելով, ըստ Նացի յաւակնութեան, մեկուսացման, թշնամութեան երկաթէ շղթան, զոր յաղթական երկիրներ Գերմանիոյ վիզը անցուցած էին, ոտքի կանգնեցաւ շղթայուած Գերմանիան:

Այս մեծ քաղաքական զաղափարականը պայքարի մտաւ զանազան ճակատներու վրայ. երեք ուժեր, պաշտօնապէս հասարակաց թշնամի յայտարարուեցան. կոմիւնիզմը, ազատականութիւն (Libéralisme), և հրեան (*). Նոր Պետութիւնը վճռապէս հակա-մարքսեան, հակա-ազատական, և հակա-սեմական է: Հիթլերի պետութեան այս «հակա» նկարագիրը մէկէն բռնկեցուց քաղաքական կիրքերու վտանգաւոր կրակը. Նոր Պետութիւնը ուրացաւ պատմութեան մէջ երեցած ճշմարտութիւններու յարաբերականութիւնը, և յայտարարեց ազգային նոր զաղափարականի մը բացարձակապետութիւնը, Նոր Պետութիւն նոր տիպի մարդ, և նոր կրօնք մը ստեղծելով:

Նոր Պետութեան հակա-մարքսեան և հակա-պոլշեւիկեան նկարագիրը շեշտուած է ո՛չ միայն Ազգ. Ընկերավարութեան՝ իր հակառակորդ Ընկերավարական և կոմիւնիստ կուսակցութիւններու երկրէն դուրս վտարելու յաճախակի արտայայտած փափաքին,

Պոլշեւիզմի հետ մղած զիստագիտական պայքարին և Նախկին Վայմարեան Հանրապետութեան դատապարտութեան մէջ, այլ նաեւ, տեսականօրէն, ազգայնական ընկերավարութիւն մը հակադրելուն մէջ՝ մարքսեան ընկերավարութեան, մերժելով Պոլշեւիզմի նիւթապաշտութիւնը և անոր հակադրելով զաղափարապաշտ իրապաշտութիւն մը, դատակարգային պայքարին և աշխատաւորութեան՝ իրաւունքներու հաւասարութեան և արժէքներու բնական նուիրապետութեան վրայ հիմնուած ընկերութիւն մը:

Հիթլեր Ազգ. Ընկերավարութեան պատմական նշանակութիւնը տեսաւ անոր կեդրոնական և Սրբաժողովուրդի Պոլշեւիզմի ներխուժումէն ազատելու կոչումին և դերին մէջ. որովհետեւ 5-6 տարի առաջ, կեդրոնական եւրոպան՝ Կոմիւնիզմի, Մարքսիզմի եւ բռնատիրութեան միջեւ Նախքնտրութիւն մը ընկելու յուսահատ ճգնաժամին մէջն էր, և Հիթլերէն առաջ, Գերմանիոյ մէջ Կոմիւնիզմը գրեթէ կացութեան տէր դառնալու վրայ էր. մինչ Հիթլերի գործի զլուխ անցնելէ հաք Պոլշեւիզմը ոչ միայն ոճիր մը նկատուեցաւ, այլ նաեւ առարկայ դարձաւ անխնայ յարձակումի մատուցելու, կրթութեամբ և բարոյականօրէն: 1936 Մարտ 7ին, Հիթլեր Ռայխսթակի առջեւ Սովիետ զրուծիւնը ոչ միայն բաղաձայն քննադատելով, «թշնամին» վերանցական աշխարհի» «Պոլշեւիկները զԱստուած զահազրկեցին, եկեղեցիներն ու կրօնքները խորտակեցին, իրենց ետին հակայ աշխարհ մը ամայացուցին, ու թշուառ, երկրաւոր գոյութիւն մը ընդունեցին իբր միակ իրականութիւնը մարդուն»: Ազգ. Ընկերավարութեան քրիստոնեայ ոգեկանութեան դրութիւնը, ըստ Նացի զաղափարաբանութեան, միակ պատուաւրն է առաջին սոննելու պոլշեւիկ նիւթապաշտութեան:

Ազգ. Ընկերավարական Պետութեան հակա-ազատական ձկտումը՝ դատապարտութիւնն է այժմու իշխողներու՝ անցեալի իշխողներուն դէմ և մանաւանդ Վայմարեան Հանրապետութեան: Յեղափոխութիւն մը պէտք է այժմ երէկի պաշտուածներէն որոշ բաներ: Ռամկավարութիւնը եղած էր և է եւրոպական մեծ աւանդութիւն մը, նոյն

(*) Այս յօդուածը գրուած ըլլալով նախ քան ներկայ պատերազմի յայտարարութիւնը, Նացիզմի կը մօտենայ այն տուեալներով որոնցմով ան կը ներկայանար, զէթ հանրութեան: Որդի պատերազմը ինչպէս յայտնի է, բաւական կէտերու մէջ եկաւ փոխելու յօդուածին մէջ արտայայտուած զաղափարները:

խակ միապետական երկիրներու համար. Հիթլեր ալ կ'ընդունի թէ իր Պետութիւնը ուսման վարական մասնաւոր վարչածեւ մըն է, բայց իրականին մէջ, Գերմանիոյ համար՝ ֆրանսական Յեղափոխութեան վախճանը, որ ուսման վարական սկզբունքներու աւանդութիւնը ժառանգ ձգեց Եւրոպական ցամաքամասի ժողովուրդներուն: Ըստ Նացի գաղափարախօսներու, Եւրոպական ցամաքամասի պետական Բարլամէնթարիզմի պատմութիւնը ցոյց տուած է թէ ուսման վարութիւնը Եւրոպայի ժողովուրդներուն համար վտանգաւոր քաղաքական թոյն մըն է: Հոն ուր ուսման վարական ազատութիւնը, անհատին իրաւունքները, ուժի կամեցողութիւնը, կ'ըսէ Նացի գաղափարաբանութիւնը, չեն զսպուած բարձրագոյն բարոյականութեամբ մը, ծառայելու պատրաստականութեամբ, քաղաքական հասունութեամբ և պատասխանատուութեամբ, ընդհանուրին համար ըմբռնուած տեսիլքով մը, հոն ուսման վարութիւնը, աղէտք մըն է զանգուածին համար: Արդի Բարլամէնթարիզմը ժամանակ եւ զրամ կը վատնէ եւ չարաչար կը գործածէ անհատական ազատութիւնը խօսքի ու գործի մէջ. Ռամկավարութիւնը, կ'ըսեն, Նացիները, կը ծառայէ աւելի քաղաքական շահերու քան գաղափարներու և սկզբունքներու: Արդի բարլամէնթները, կ'ըսէ Հիթլեր, լեցուն են խօսքով ու գաղափարներով. անոնք կըրնան խօսիլ, ճաշել, բայց ոչ գործել. մինչ կացութիւնը աւելի քան երբեք գործ կը պահանջէ. ուստի առիթը եղական է մարդու մը համար որ մտածող չէ, ոչ ալ «բռնֆէսիտնէլ» քաղաքագէտ մը, կամ փալլուն հանճար մը ու նուրբ դիւանագէտ մը, այլ առաջնորդ ծնած մարդ մը, ժողովուրդի խորունկ բնազդներուն ցուցիչը. ուրիշ խօսքով՝ հերոս մը՝ որ կամք ունի գործելու, կռուելու և միլիոններու հաց բաշխելու:

Ռամկավարութիւնը, կ'ըսէ Նացի գաղափարաբանութիւնը, տեսականօրէն, կը պաշտպանէ անհատին իրաւունքը և նախաձեռնութիւնը, բայց գործնականին մէջ անհատին կուտայ անոր արժէքին անհամապատասխան տեղ մը և զայն կը խեղդէ զանգուած-գոյութեան և հաւասարապաշտ գաղափարաբանութեան մը մէջ. մինչ Գերման Ազգ. Ընկերավարութիւնը եղական տեղ

մը կուտայ՝ երկրի մը զաւկին զոհելու ինքզինք, իր քաջութիւնը, կեանքը, խոստացեալ երկրի մը վերականգնումի գործին մէջ, ուր իր վերածնած ցեղը պիտի ապրէր ազատ և հպարտ: Ըստ այսմ Ազատական Ռամկավարութիւնը նկատուած է, իմացապատէ և գեղապատէ ռոմանդիկ սեբունդի մը անկարողութիւնը, քաղաքական և կրօնական մարդերու մէջ և նախորդ սերունդէն ժառանգ ինկած ընկերային մեղք մը:

Հակա-Ռամկականութիւնն ալ, Ազգ. Ընկերավարութեան հանգանակին գլխաւոր կէտերէն մին է. Հիթլերի ստեղծումը չէ ան. հակասեմականութեան խորունկ արմատները կը գտնուին ոչ այնքան մարդու մը անձնական «կամպլէքս»-ին մէջ, որքան ֆիզիքական և բնազանցական հակամարտութեանը (antagonisme) մէջ ցեղերու որոնց ազգային ինքնագիտակցութիւնը չէ յաղթահարուած իրապէս ոչ տիեզերականութեամբ (universalisme) և ոչ ալ ազատական մարդասիրութեամբ մը: Այդ հակամարտութիւնը և միտտիկ առեկուծութիւնը Հիթլեր մասամբ իրականացուց անձնական հակակրօնութեամբ եւ մասամբ հրեայ տարրին գերիշխան դիրքին պատճառաւ, զոր ան ապահոված էր իրեն, իր աղբեցութեամբ, մշակոյթով, իմացականութեամբ, տնտեսական անկախութեամբ, նախկին Վայմարեան Հանրապետութեան օրով. զիւրք մը՝ որ բոլորովին անհամապատասխան էր ըստ Նացիներու, հրեայ բնակչութեան քանակին, բազմաթիւ գերման ազգայնակցութեան թիւին: Հրեան այսպէս թշնամի կը յայտարարէր և անոր ճշնումն ու հալածանքը ազգային պարտականութիւն:

ԱՐԹՈՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(Շարունակելի)

ՀԱՌԱՏՔԻ ԵՒ ՄՏԱԾՄԱՆ ՅՈՒՔԵՐ

Քրիստոնէութեան հետապնդած նպատակը միայն բնականական ճշմարտութիւն մը կամ կրօնական խորհուրդ մը չէ, այլ նաեւ զորոնական կեանքի բարոյական վիճակ մը: Այս պատճառաւ Աւետարանը որքան վարդապետական գրուածք մը՝ նոյնքան ու քեռեւ նաեւ աւելի նոյնիսկ՝ ուսուցումի գիրք մը, հոգեւոր կրթութեան մասեան մըն է, որ կը ցուցնէ մեզի բէ որոնք են այն միջոցները կամ պայմանները, որոնց զորոնքութեամբ պիտի կարենանք Աստուծոյ կամքին համաձայն կեանք մը ունենալ: